

UDK

316.774(497.7)

Makale türü:

1.01 Orjinal bilimsel makale

Kabul edildi: 06.03.2018

Revize : 23.03.2018

Onaylandı : 16.04.2018

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE KAMU BİLGİSİ VE AVRUPA TÜRÜ MEDYA SİSTEMİ

Yasna Bačovksa Nediç, вонреден професор

Hristina Runçeva Tasev, doçent

Milena Apostolovksa Stepanoska, doçent

“Yustiniyan Prvi” Hukuk Fakültesi, Üsküp, Makedonya Cumhuriyeti

ÖZET

Küresel düzeyde, iki medya sistemi farklılaştırılmıştır: farklı sosyo-politik temellere ve yasal yuvarlamalara sahip olan Anglo-Sakson ve Avrupa sistemi. Siyasi gelenek ve siyasal kültür açısından bakıldığında, Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa tipi medya sistemine veya medya kuruluşuna aittir. Avrupa tipi medya sistemi için en tipik olanı, **güçlü bir kamu yayıncılığının**, daha sonra çokuluslu medya ve gazetecilerin varlığı, medya bağımsızlığı garantisi, gazetecilik mesleğindeki standartlar ile gazetecinin sorumluluğuna vurgu yapmaktır. Ayrıca, Avrupa sistemi, politik halkın saygı duyulduğu medya aracılığıyla, belirli bir tür siyasal sosyalleşme olduğunu varsaymaktadır, halk piyasa olarak kabul edilmemektedir ve geleneksel olarak böyle muamele görmemiştir, asla Anglo-Sakson tipinde bir medya sisteminde lid

er olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal halkın muamelesi yapılamıştır.

Kamusal bilgi, Avrupa tipi medya sisteminin ölçütlerini ne kadar karşılamaktadır?

Medya ve bilgilendirme Makedonya Cumhuriyeti, 2012-2017 dönemindeki siyasi kriz döneminde olduğu kadar acil ve öncelikli bir konu olmamıştır. Bir dizi ölçüm ve bu makalede sunulan araştırma, Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin Avrupa tipi medya sistemi türünden saptığını göstermektedir. Aksine, bu araştırmanın ve analizin amacı, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarının ve gazetecilerin medya sistemi ve Makedon toplumundaki *medya kültürü* düzeyine ilişkin algılarıdır.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır:

1. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya sistemi ve gazeteciliğin (genel halk) medeni algısı, yani vatandaşın medyanın politik iletişimdeki rolü hakkında ne düşündüğü. Daha sonra ise, medya ve politika bilgileri siyasi kararlarını ve vatandaşların muhtemel suiistimalleri ve “arzulanan bir kamuoyu” oluşturmak için özel medya teknikleri ve yöntemlerinin farkında olup olmadıklarını etkiliyor mu? Ve

2. Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin mesleki standartlar, etik ilkeler ve araştırmacı gazetecilik açısından sunduğu koşullar hakkındaki gazetecilik tutumu (profesyonel kamuoyu)

UDK
316.774(497.7)

Article type:
1.01 Original scientific article

Received : 06.03.2018

Revise : 23.03.2018

Accepted : 16.04.2018

MEDIA AND INFORMING IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Jasna Bacovska Nedic, PhD, Associate profesor

Assoc. Prof. Hristina Runçeva Tasev,

Assoc. Prof. Milena Apostolovksa Stepanoska

Faculty of Law “Iustinianus Primus” Skopje, Republic of Macedonia

ABSTRACT

The Republic of Macedonia belongs to the European type of media system or media organization according to the political tradition and political culture. Most typical features for the European type of media system are the existence of a strong public broadcasting center, then multipolitical pluralism of media and journalists, guarantees for independence of the media, standards of the journalistic profession with an emphasis on the responsibility of the journalist. Also the European system assumes a specific type of political socialization through the media, where the political public is well-kept and respected, and this public is not considered as a market. This public has traditionally been never treated as a market, unlike the treatment of the political public in the United States, that are considered as leaders in the Anglo-Saxon type of media system.

But how much does public informing meet the criteria of the European type of media system?

Media and informing in the Republic of Macedonia have never been such an urgent and priority topic as in the period of the political crisis 2012-2017. A series of measurings, including the research presented in this paper, show that the media system of the Republic of Macedonia deviates from the European type of media system. Namely, the purpose of this research and analysis is the perception of citizens and journalists in the Republic of Macedonia about the media system and the level of media culture in the Macedonian society.

The research has two segments:

1. Citizens' perception of the media system and journalism (the general public) in the Republic of Macedonia, i.e. what the citizens think about the role of the media in political communication. Additionally, does the media and informing about policies influence their political decisions and whether citizens are aware of possible abuses and special media techniques and methods for creating a “desirable public opinion”? and
2. The journalistic attitudes (professional public) about the conditions offered by the media system of the Republic of Macedonia in terms of professional standards, ethical principles and investigative journalism.

GİRİŞ

24 Aralık 2012’de Makedon gazeteciler Makedonya Cumhuriyeti Meclisi tarafından çarpıcı bir şekilde atıldı, bu aslında devletin yaşadığı siyasi krize düşüşünün başlangıcını belirleyen bir olaydı.

Makedonya Cumhuriyeti’nde bağımsızlıktan bu yana, Avrupa’da türdeki medya sisteminin standartlarını karşılayacak hiçbir medya sistemi kurulmasına rağmen, Makedonya Cumhuriyeti’ndeki medya hiçbir zaman 2012’den 2017’ye kadarki siyasi kriz döneminde olduğu kadar acil ve öncelikli bir konu olmadı.

Makedonya Cumhuriyeti’nde medya sisteminin geçiş süreci, gerçekleştirilen bir dizi karşılaştırmalı analizle gösterilen sorunlu hatta diğer Güneydoğu Avrupa ülkelerinden daha sorunlu sayılmaktaydı¹. Kötü geçiş- tranzisyon, sürekli bir stratejinin olmayışının ve sorunlu bir yasal çerçevenin sonucuydu. Medya sisteminin dönüşüm süreci, parası olanların elinde medyayla sona erdi ve bağımlı medyanın bakımına geldi. Kötü dönüşüm özellikle 2001’den sonra hissedildi, ilk özel A1 TV ve Vreme gazetesinin kapatılmasıyla devam etti ve ilk özel günlük Dnevnik gazetesi de dahil olmak üzere MPM grubundan gazetelerin kapatılmasıyla sonuçlandı². Medyanın ve gazetecilerin mali hayatta kalmalarının kontrolü devlet tarafından devralındı. Bilgi, analiz ve kontrol araçlarından medya, devlet ve devlet tarafından reklam alanlarının satın alınmasıyla kontrol edilen, kamu parasının tahsisine ilişkin isteğe bağlı ihtiyari ve opak bir kararlar, ekonomik ve politik tanıtım ve propaganda aracı haline geldi. Bu aynı zamanda Avrupa Komisyonu’nun “*devlet reklamcılığının medyada üretilen içerik üzerinde dolaylı bir devlet kontrolü olarak kabul edildiğini*” belirttiğine dair 2014 Yıllık İlerleme Raporunda olduğu gibi, uluslararası kurulların bazı önemli raporlarına da yansımıştır³.

Medya sistemi günümüzde demokratik eşitlik ve insan haklarının korunması için gerekli kriterlerden biridir demokratik bir siyasi sistem için sadece bir gereklilik değildir, ancak siyasi iletişimin mutlak kanalı olarak demokratik siyasi sistemin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenlerden dolayı,

1 The Media in South-East Europe, Comparative Media Law and Policy Study, Friedrich Ebert Foundation, Berlin – Regional Project Dialogue South-East Europe, Institute of European Media Law e.V. (EMR), Saarbrücken/Brussels, with the assistance of national experts from the countries concerned: стр 83/<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/08097.pdf>

2 https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf;https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf;https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/brochures/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_2013.pdf

3 EC: THE FYROM 2014 PROGRESS REPORT https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

Makedonya Cumhuriyeti medya sistemi, Özgürlük Evi(Freedom House), Sınırsız Muhabirler (Reporters Without Borders RSF) ve Güney Doğu Avrupa Medya Örgütü- South East Europe Media Organisation (SEEMO) gibi bir dizi ilgili uluslararası kurum ve kuruluş tarafından sürekli izlendi ve yıllardır, ülkedeki medya özgürlüğünün durumu, Avrupa Komisyonu ve ABD Dışişleri Bakanlığı raporlarında önemli bir konudurç

Bu makale, 2017 yılında⁴ Avrupa Birliği ve İngiliz Büyükelçiliği tarafından desteklenen uzmanlar tarafından Değişim Yönetimi Merkezi⁵ ve Makedonya Cumhuriyeti İnsan Hakları Enstitüsü⁶ aracılığıyla yürütülen araştırma verilerine dayanmaktadır. Amaç, sadece Makedonya Cumhuriyeti'ndeki vatandaşların ve gazetecilerin medya sistemi ve Makedon toplumundaki medya kültürü düzeyine ilişkin algılarını incelemek değildi. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır:

- Makedonya Cumhuriyeti'nde medyanın ve gazeteciliğin (genel kamuoyu) vatandaşlar tarafından algılanması, daha doğrusu vatandaşın medyanın siyasi iletişimdeki rolü hakkında düşüncesi. Daha sonra, medya ve politika bilgileri politik kararlarını ve vatandaşların muhtemel suistimallerin ve “arzulanan bir kamuoyu” oluşturmak için özel medya tekniklerinin ve yöntemlerinin etkisine farkında olup olmadıklarını. Bu olayları anlamak için, bu yıl 30 Mayıs - 9 Haziran tarihleri arasında 1203 katılımcıyı temsilen bir örnek üzerinde bir telefon araştırması yapıldı; ve
- Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin mesleki standartlar, etik ilkeler ve araştırmacı gazetecilik açısından sunduğu koşullar hakkındaki gazetecilerin tutumları (profesyonel kamuoyu). Bunu gerçekleştirmek için 27 Haziran - 10 Temmuz 2017 arasındaki dönemde, beş şehirde Üsküp, Manastır, Kırçova, Kumanova ve kalkandelen'de yaşayan ve çalışan 163 katılımcı-gazeteciden oluşan saha araştırması yapıldı.

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE BİLGİLENDİRME YAPISI VE BİLGİ KALİTESİ

Dünya düzeyinde, iki medya sistemi farklılaştırılmıştır: farklı so- syo-politik geçmişlere ve yasal yuvarlamalara sahip olan Anglo-Sakson ve Avrupa sistemi. Siyasi gelenek ve siyasal kültür açısından bakıldığında, Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa tipi medya sistemine veya medya kuruluşuna aittir. Avrupa sistemi, siyasi halkın beslendiği ve saygı duyulduğu medya aracılığıyla, belirli bir siyasi sosyalleşme türünü kabul eder ve halk bir pazar olarak kabul edilmez ve Anglo-Saxon tipi medya sisteminde lider olarak kabul

4 https://www.ihr.org.mk/uploads/Profesionalnost%20vo%20mediumite_MK_WEB%20.pdf

5 <http://www.cup.org.mk/>

6 <https://www.ihr.org.mk/>

edilen ABD siyasi kamuoyunun mumamelesinden aksine, geleneksel olarak bakıldığında hiçbir zaman bu şekilde muamele edilmemiştir. Bazı ölçümler, aynı zamanda bu araştırmada da, Makedonya Cumhuriyeti medya sisteminin Avrupa medya sistemi teriminden saptığını göstermektedir.

Avrupa tipindeki medya sisteminin en tipik özelliği, **güçlü bir kamu yayıncılığının**, daha sonra medya ve gazetecilerin çoğulculuğu, medyanın bağımsızlığının garantisi, gazetecilik mesleğindeki standartların, gazetecinin profesyonelleşmesine ve entelektüelleşmesine vurgu yaparak mevcut olmasıdır.

Makedonya Cumhuriyeti'nde kamu hizmeti, izleyicilerin açısından ölmektedir, çünkü bu ankete katılan vatandaşların ulusal özel televizyonu izleyenlerin% 81,7'sinin yanısıra sadece % 3,9'u bu hizmeti izlediklerini, bildirdi. Düşük izleme gösterisi on-line televizyonlar (örneğin TV Nova) -% 2.7, yerel televizyonlar (örneğin TV KISS) -% 0,9, toplulukların televizyonu -% 0,7, bölgesel televizyonlar (örneğin: HRT, TV PINK, RTS vs.) -% 1,2, yabancı televizyonlar (örneğin CNN, AL JAZEERA, BBC vb.) - 5.7.

Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları tarafından anlaşılabilir konuşma alanında olan komşu ülkelerin televizyonları ve diğer medyalarını yakından izlenmektedir (örneğin: HRT, RTS, TV PINK, vb.) – vatandaşların % 26,9'u düzenli olarak bu medyayı izlemektedir, vatandaşların %42,6'sı bazen izilemekte, % 30,2'si komşu ülkelerin medyasını anladıkları dillerdeki medyaları takip etmediklerini bildirmişlerdir.

Topluluklar medyasını (Arnavutlar, Romanlar) takip edip etmediğiniz sorusuyla ilgili olarak, vatandaşların % 29.6'sı bu medyayı takip ettiklerini, % 41.1'inin ise bu medyayı takip etmediklerini söylemiştir.

Kablolu ve uydu televizyonların tanıtılmasıyla birlikte uluslararası kamuoyu alanında diasporik veya ulus ötesi halk meselesi ortaya çıkmıştır. Ulus ötesi seyirci, ulusal azınlık üyelerinden veya bir devlette yaşayan topluluklardan oluşmaktadır⁷. 20. yüzyılın 90'lı yıllarında yapılan bir ankette, Makedonya Cumhuriyeti'nde⁸ azınlıkların (şimdi topluluklar) öncelikle ulusal ülkelerinin uydu programlarını, daha sonra ulusal bazda oluşturulan özel televizyonları, ticari Makedon televizyonlarını ve nihayetinde Makedonya ulusal televizyonunu takip ettiklerini göstermiştir. Aynısı Batı Avrupa ülkelerinde, örneğin Almanya'daki Türk topluluğunda da oluyor. Elbette bu gerçek, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki topluluk üyelerinin siyasi davranışları ve davranışlarının yapısı hakkında konuşurken şüphesiz ki bu gerçeklerde dikkate alınmalıdır.

7 Örneğin, diasporik bir izleyici kitlesi, İngiltere'deki Hindistan topluluğu, Türk topluluğu ve Makedonya'daki Arnavut azınlığı, Almanya'daki Türk topluluğu, Bulgaristan'daki Makedon azınlığı vb.

8 Don Kolar Panova, Medya ve Kültürel Kimlik, Kültürel Yaşam (kültür, sanat ve sosyal konular hakkında dergi), Üsküp, 2000, s..52-53.

Tabii ki, kamu hizmetlerinde ve genel olarak Avrupa'daki devletlerin medya sistemi üzerindeki etkisinin derecesi ülkeden ülkeye değişir ve politik sistemin türüne bağlıdır. Genel olarak, kamu hizmetlerinin temelde resmi devlet politikasını takip ettiğini, ancak Makedonya Cumhuriyeti'nde olduğu gibi bu iktidar partisinin siyaset ve ideolojisinin olmadığı sonucuna varılabilir.

Küresel düzeyde deneysel araştırmalar, İnternet ve çevrimiçi gazeteciliğin büyümesiyle birlikte, Makedonya Cumhuriyeti'nde özellikle gençlerin televizyondaki izleyicilere duyduğu güvensizliğin arttığını, bu ankete katılanların % 46,7'sinin en önemli sosyal alanlar hakkında bilgileri (siyaset, ekonomi) televizyondan aldığını bildirdi. Televizyonun vatandaşları bilgilendirmek için baskın bir medya olarak, IRI - Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü'nün⁹ sponsor olduğu, Nisan 2016'da ülkedeki vatandaşların % 88'inin siyasetten en önemli haberlerin televizyondan alındığını kaydedenler gibi diğer ilgili araştırmalarla doğrulanmaktadır. Ayrıca, Devlet İşitsel ve Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Ajansı (AVMU)¹⁰ tarafından yapılan analizler, televizyonun ülkedeki vatandaşları bilgilendirmek için en önemli araç olduğunu göstermektedir. Örneğin, 2015 yılı analizleri, vatandaşların % 74,9'unun her gün yerli ve yabancı olaylar için televizyondan bilgi aldıklarını gösteriyor.

Ancak, katılımcıların çoğu televizyon yoluyla önemli sosyal konular hakkında en fazla bilgilendirilirken, İnternet popüler bir ortam haline geldiği görünmektedir. Bu sonuç, anketten elde edilen verilere göre ankete katılanların % 28,2'sinin web siteleri tercih ettiğini ve % 19,1'inin sosyal medyayı bilgi medyası olarak seçtiğini göstermektedir. Bundan, kümülatif olarak, katılımcıların % 47,3'ünün İnternet'i birincil bilgi kaynağı olarak kullandığı izlenmektedir. Aynı zamanda, bu araştırma açıkça, yazılı basının, yani basımlarının, önemli sosyal olaylar hakkında bilgi edinme medya konusundaki yeteneklerini meydan okurcasına kaybettiğini açıkça göstermektedir. Yani, araştırmacı gazeteciliğin gelişimi olan gazeteler ve periyodik basılı yayınlar tarafından ankete, katılanların sadece % 3,7'si hala bilgilendiği çarpıcı bir göstergedir, çünkü özellikle ABD'deki deneyimler, yazılı medyanın çalışma metodolojisi ve iş organizasyonu nedeniyle bu tür baskılar gazeteciliğin gelişimi için uygun olduğunu göstermektedir.

Vatandaşın siyaset ve siyasal gelişmeler hakkında bilgi vermenin niteliğinin ve tarafsızlığının derecesini nasıl sıraladığına ilişkin araştırma, televizyonda, radyoda, gazetede veya haber sitesinde sunulan haberlerin en

9 http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_macedonia_survey_april_2016_0.pdf

10 http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_na_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_za_2015_godina.pdf

yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu, en objektif bilgi / bilgi haberlerden aldığını, cevap verenlerin % 39,2 ‘sinin en yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermiştir. Daha sonra, tartışma programlarında (örneğin, “Telma’nın Top Tema”, Alsat’ın “360 derece”, Kanal 5’te “Sadece Gerçek”, Alfa’da “Zid”, vb.) bilgilerin objektif sunduğunu ankete katılan vatandaşların yüzde 29,4’ü belirtmektedir. Vatandaşların % 10,2’sinin belgesel programlardan belli bir siyasi olay hakkında iyi bir bilgi edinilebileceğini düşünmektedir.

Genellikle haberleri en çok hangi televizyonda izlediklerini sorulurken, vatandaşların beşte biri (% 20,1) TV Telma’ya cevap verirken, % 19,4’ü TV Sitel olduğu cevabını vermiştir, kamu hizmeti sunan televizyonda haberleri sadece % 5,9 oranında izlediklerini cevap vermiştir. Vatandaşlar, en gerçekçi olarak % 55,9 ile Telma’yı seçerken, Sitel ise en düşük (% 54,7) olarak değerlendirilmiştir. Makedon Radyo ve Televizyonu 1 (MRT1) için vatandaşlar büyük yüzdesi,% 39,7 önyargılı olduğunu, % 35,2’si objektif olduğunu düşünüyor.

Bir televizyona inandıkları gerçeğiyle ilgili olarak, ankete katılanların 47.2’si yine özel Telma televizyonuna dikkat çekti, en az güvendikleri televizyon, özel televizyon Sitel olduğunu % 59 belirterek güvensizlik ifade etmişlerdir. Yüksek oran, katılımcıların neredeyse % 50’sinin MTV1 ve MTV2’ye güvenmediğini bildirdiği, Makedonya Cumhuriyeti Kamu Hizmeti’nde güven eksikliğidir.

BİZDE MEDYALARIN ÇOKLU POLİTİKA PLURALİZİM ORTAMI VE ERİŞİMİ

Hem bağımsız hem de serbest medya ile yaygın medya erişimiyle karakterize medya sistemlerine sahip devletler aynı zamanda aşağıdakilere sahip olanlardır:

- daha az yolsuzluk;
- daha fazla idari verimlilik;
- daha yüksek politik istikrar ve
- daha etkili bir hukuk devleti kurallarının; yanı sıra
- Daha iyi sosyal sonuçlar (örneğin: kişi başına düşen gelir, daha fazla okuryazarlık, daha düşük ekonomik eşitsizlik, daha düşük bebek ölüm oranı ve halk sağlığı fonlarına daha fazla harcama).

Sosyal kalakınma, iyi yönetim arasında ve medya ile bağlantı olduğunu yapmış bir dizi empirik araştırma göstermiştir. Alan araştırması ve

dünyadaki 135 ulusun¹¹, medya sistemlerinin sınıflandırıldığı ve tanımlandığı zaman karşılaştırmalı bir metodolojiye dayanarak, iyi yönetişimin ve olumlu bir gelişme sonucunun tanıtımının sadece bağımsızlık ve özgürlüğü değil, aynı zamanda medyaya da halkın erişimini gerektirdiğini göstermektedir.

Makedonya Cumhuriyeti'ne yaklaşım nasıldır? Evlerinde kaç tane TV kanalının mevcut olduğu/ alındığı sorulduğunda, ankete katılan vatandaşların çoğu (% 86.5) beşten fazla televizyona erişimi olduğunu bildirdi. Vatandaşların birçok televizyon kanalına (CNN, BCC ve diğerleri) erişimi nasıl kullandıkları sorusuna açık kalır, çünkü bu medyanın izlenmesi yabancı dil, genel kültür, ilgi alanları vb. bilgileriyle doğrudan ilişkilidir.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki ankete katılan vatandaşların çoğu (% 46.7), televizyondaki (halk arasında popüler olarak TV haberler) haber programlarının ardından politika, ekonomi ve diğer önemli sosyal konular hakkında en nicel bilgilerin alındığını belirtti.

Aynı zamanda, toplamda, vatandaşların yarısı (% 50.6), haberlerin (TV Dnevnik) ikiden fazla televizyonda izlediğini ve katılımcıların dörtte birinin (% 22.2) iki televizyonda haber izlediğini bildirdi. Vatandaşların çoğunluğu (toplamda %71.7), çeşitli medya kuruluşlarının (hükümet yanlısı veya muhalefet) TV günlüklerini izlemektedir, katılımcıların % 32,6'sı bunu düzenli olarak yaptıklarını % 39,1'i ise bazen yaptıklarını söylemektedir. Sadece % 26,3'ü hiç bir zaman farklı medya takip etmediklerini bildirmiştir.

Ankete katılan vatandaşların bu görüşleri, çoğunluğunun, ülkenin önde gelen medyası aracılığıyla yayınlanan bilgilendirici içeriğin objektifliğine ilişkin şüphecilik ve çekimsizliğini açıkça göstermektedir. Bu sonuca ek olarak, ankete katılan vatandaşların % 66,3'ü medyanın siyasi propaganda gerçekleştirdiği düşüncesinde olduğunu gösteriyor. Bu nedenle, vatandaşların çoğunluğunun (kümülatif olarak % 68), düzenli olarak (% 39,5) veya bazen (% 28,5) medyadan aldıkları bilgileri kontrol ettiklerini bildirmesi şaşırtıcı olmamalıdır. (başka medyalardan yada kişiler arası iletişim yoluyla)

Bu veriler aynı zamanda ülkedeki medya sektöründeki siyasallaşma göstergeleri olarak da yorumlanabilir; bu da Makedon toplumunun derin kutuplaşmasının bir yansımasıdır. Bundan, sağlıklı vatandaşlık için bir önkoşulun ve medyadaki siyasi çoğulculuk dışında demokratik bir toplumun gerçek işleyişinin vatandaşların medyada ve gazetecilikte disiplinli olmasını gerektirdiği sonucuna varıyor.

MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE GAZETECİLİĞİN

11 Pipa Noris, *bo Comparing Political Communicaton Theories, Cases and Challenges*, Frank Esser, Barbara Pfetsch, Cambridge University Press, tecüme: Академски печат, Üsküp, 2009: s128

DURUMU

Gazetecilik medyanın ve özellikle politika alanındaki önemli bir kesimidir. Makedonya Cumhuriyeti gazeteciliği, çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi (Avrupa gazeteciliği) mesleğe girmek için herhangi bir kriter yoktur, diğer mesleklerde olduğu gibi mesleğe girmek için herhangi eğitim düzeyi ve türü hakkında bir kriter yoktur (doktorlar, avukatlar, mimarlar), resmi kriterler olmadan bile herkes gazeteci olabilir. Gazeteciliğin bir meslek olup olmadığı uzun zamandır bir akademik tartışma konusudur, aynı zamanda bu mesele gazetecilik öz algısının odağıdır. Resmi kriterler uygulayarak, gazeteciliğin bir meslek olmadığı sonucuna varılırsa, medyanın tartışmasız dramatik önemi/ etkisi göz önüne alındığında, gazetecilerin kamuya karşı profesyonel sorumlulukları olduğu söylenebilir. 2012-2017 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti'ndeki politik krizin şu anda, medya sistemi paketinde, profesyonelleşme standartları ve gazetecilik koşullarıyla ilgili sorular ortaya çıkıyor.

İstihdam açısından, ankete katılan gazetecilerin çoğunluğu (% 77,9) tam zamanlı çalışan, %11,7'si sözleşmeli olarak bulunduğunu belirtti. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya politikasında (gazetecilerin istihdamı) personel politikasındaki en önemli etken hangisi olduğu sorulduğunda, ankete katılanların % 39,9'u profesyonel nitelikler ve kişisel özellikler (beceriler) olduğunu, % 28,8'in ise kişisel bağlantılar veya lobi oluşturma olduğunu düşünüyor. Ayrıca, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki medya politikasında (gazetecilerin istihdamı) personel politikasında en önemli ikinci faktör olan ve yine aynı sorunun bir önceki sorunun en yaygın cevabı olarak ortaya çıktı (ilk önemli faktör sorusu). Bunu birinci faktör olarak göstermeyen gazeteciler ikinci faktördür (% 27,6) ve kişisel bağlantıların ve lobiciliklerin (% 27,6) personel politikasının en önemli ikinci faktör olduğunu düşünen gazetecilerin cevaplarının dağılımı Makedonya Cumhuriyeti'nde medya (gazetecilerin istihdamı), gazetecilerin % 19'u gazetecilerin istihdamı için siyasi uygunluğun önemli olduğunu düşünüyor.

Özellikle ilgi çekici olan ve ankette yer alan veriler, gazetecilerin neredeyse yarısının (% 47,2) çalıştıkları medyanın samimi politik görüşlerine uygun olduğu, gazetecilerin % 31,3'ünün ise samimi siyasi görüşlerine uygun olmadığıdır. Bu, serbest meslek seçiminin de bir otomatik **sansür yöntemi** olduğu konusunda yeterli bir göstergedir. Gazeteciler, politik yönelimleri tutumlarına uygun olan medyada çalışmaya meyillidir. Makedonya Cumhuriyeti'nde, medya sisteminin bağımsızlığı ve yeniden yapılandırılmasından sonra araştırma yapılmadan, gazetecilerin siyasi çıkarlarına göre "hareketleri" görülebilir. Ama bu sadece bize özgü değildir. Kritik teorileri içerisinde (örneğin Noam Chomsky), "rıza gaspı" kavramı konsepti, finansal açıdan güçlü bir medya kuruluşunda çalışan bir gazetecinin ana editoryal çizginin ve medya sahibi-

nin konumunu desteklemesi gerektiğini kavramsallaştırmaktadır. New York Times'ın baş editörü Ray Kayv, 1984'te açıkça şöyle açıklıyor: "Times içinde çalışanlar çeşitli inançlarla olsalar da, gazetenin yazdıkları konuyla ilgili olarak pozisyonlarına saygı duymaları gerekir. Yazarın metin üzerindeki konumu Times görüşü ile aynı değilse, bu metin gazeteye giremez.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki "gazeteci" mesleğine giriş için bazı kriterlerin getirilmesi gerekip gerekmediğini sorulduğuna göre, ankete katılanların % 73'ü olumlu cevap verirken, yalnızca % 17.8'i bu mesleğe giriş kriterlerinin getirilmesi gerekmediğini söylemiştir. Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin bu tutumu, 20. yüzyıldaki gazetecilik eğilimi ile aynı doğrultudadır, ancak bugün gazetecilik mesleğine gazetecilik okulları aracılığıyla mesleğe daha uygun bir diploma ile girmeleri kaçınılmazdır¹².

Büyük ölçüde veya daha az oranda, küresel ölçekte gazetecilik okulları¹³, gazetecilik eğitiminde genel bir gazetecilik bilgisi ve eğitimi gerektiren gazetecilik mesleğine geleneksel bir yaklaşıma sahiptir.

"Gazeteciler" mesleğine girmek için bazı kriterlerin tanıtılması gerektiğine inanan gazetecilerden neredeyse yarısı (% 47.1) bunun belirli bir diploma olması gerektiğini, % 39.5'inin yükseköğretim diploması tarafından belirtilen bir kriter olduğunu söyledi, üçte biri (% 33,6) lisansa kriter olarak atıfta bulunmuştur.

Şöyle ki, araştırmaya katılan gazetecilerin açıklamalarına göre, gazetecilerin çoğunluğu (%76,7) belirli bir alanda raporlama/yazma ve araştırma konusunda uzman değil, paralel olarak birkaç alanda çalışıyorlar, yani, gazetecilerin beşte birinden daha az (% 17,2'sinden) uzman oldukları bir alanda çalışmaktadır.

12 Kavramsal gazeteciliğe bu küresel yaklaşımı başarmak için, Mark Deuze'nin gazetecilik ve gazetecilik eğitimindeki değişikliklerin gerekliliklerini değerlendirmek için çeşitli uluslararası işbirlikçi projeler örnekleri üzerine yazdığını vurgulamalıyız. Şöyle ki, aşağıdaki girişimlere dikkat çekiliyor: 1) Avrupa'da: Hollanda, Maastricht, Hollanda'daki Avrupa Gazetecilik Merkezinde çeşitli yayınlar ve gazetecilik eğitimi programları, mezunları ve öğrencileri okullar tarafından "Avrupa Gazeteciliği" uluslararası işbirliği programına dahil etmek Galler, Danimarka, Almanya ve Hollanda'da. 2) Afrika'da: Güney Afrika Medya Eğitim Vakfı ve Güney Afrika Medya Enstitüsü'nün incelemeleri, bildirimleri ve programları ile medya uzmanları tarafından sağlanan yorumlar. 3) Asya-Pasifik'te: Avrupa ve ABD de dahil olmak üzere bölgedeki okullar ve medya kuruluşları ile üniversiteler arasındaki çeşitli işbirlikleri. 4) Güney Amerika'da: tüm bölge için araştırma ve eğitim programları Ekvator, Quito'daki Ciespal Enstitüsü ile başladı. 5) Küresel olarak: UNESCO Journet girişimi, gazetecilik ve medya alanında profesyonel eğitim için ilan edilmiş bir küresel ağ: Global Journalism education: A conceptual approach, Mark Deuze, Routledge, Journalism Studies, Vol. 7, No 1, 2006, introduction: Future of Journalism Education, Challenges and Prospects, Media dialogues, journal for research of the media and society, 2012, <https://medijskidijalozi.files.wordpress.com/2013/02/md-broj-13-14.pdf>

13 Okul terimi genellikle bir kurumu veya o kurumun bir bölümünü (örneğin, fakülte, bölüm, kolej) gösteren bir terim veya ad olarak kabul edilir.

Belli bir alanda raporlama/yazma ve araştırma konusunda uzmanlaşmış gazetecilerin düşük yüzdesinden, neredeyse üçte biri (% 29,2) siyaset alanında, % 20,8'i ekonomi alanında, sekizde biri (% 12,5) yargı alanında çalışmaktadır. Makedonya'daki gazetecilerin sadece % 8,2'si, gelişmiş demokrasilerde ve medya sistemlerinde araştırmacı gazeteciliğin odak noktası olan "yolsuzluk" ve "organize suç" konularında çalışıyor. vatandaşların sağlık ve yaşam kalitesini ifade ettiği gerçeği ve bu alanda gazetecilerin sadece % 4.2 çalıştığı göz önüne alındığında, durum feci ve son derece mantıksız bir rakam olarak yorumlanabilir.

"Geçtiğimiz on yıllar boyunca, artan rekabet koşullarında, gazetecilikte profesyonelleşme büyümüştür, ancak bu faaliyet söz konusu olduğunda, sıkı profesyonelleşme kuralları hakkında konuşmak hala mümkün değildir".¹⁴ Modern gazeteci, sağlam bir genel eğitime ve üniversite düzeyinde edinilen farklı alanlardan disiplinlerarası bilgiye ve sosyal alanları (politika, spor, tıp, ekonomi, elektrik mühendisliği, eğitim, eğlence, bilim, moda vb.) kapsayacak uzmanlık bilgisine sahip olmalıdır. Gazetecilikte uzmanlaşma kesinlikle toplumsal farklılaşmayı tam olarak takip edemez.

Ankete katılan gazetecilerin çoğunluğu (% 52.8) işveren/medya ya da diğer paydaşlarından kişisel olarak baskı ya da tehdit almadığını, % 28.8'inin bu konuya olumlu cevap vermiştir.

Bu konuyla ilgili, araştırmacı gazetecilikle uğraşan gazeteciler üzerindeki baskı ve tehdit hakkındaki görüşdür tam aksinedir. Yani, görüşülen gazetecilerin % 64,4'ü baskı ve tehditle karşı karşıya kaldıklarını düşünürken, neredeyse dörtte biri (% 24,5) kendilerini yalnızca kısmen baskı ve tehditlerle karşı karşıya olduğunu bildirmiştir.

Son birkaç yıl içinde gazetecilerin saldırı ve mahkeme davasıyla karşı

14 Glotz/Langenbucher 1993, s 142 alınıtı Štefan Rus Mol, Ana Jugoslava Zagorac Keršer, *Novinarstvo*, Clio, 2005, s. 44

karşıya kaldığı, halka arz edilen dava sayısındaki artış göz önüne alındığında, ankete katılan gazetecilerin en büyük yüzdesinin (% 42,9) Makedonya Cumhuriyeti'nde veya bölgede "işinin kurbanı" olan bir gazetecinin adı hatırlayabilecekleri sorusuna cevap vermemeleri şaşırtıcıdır. Bunların sadece üçte biri (% 32,5) verebileceklerini söylerken, neredeyse dörtte biri (% 25,5), çalışmalarını nedeniyle kurumların saldırı ve zulmünün hedefi olduğu meslektaşlarının adını hatırlayamıyor.

Ancak, Makedonya Cumhuriyeti veya bölgedeki "işlerinin kurbanı" olan bir gazetecinin adını hatırlayan gazetecilerden çoğunluk (% 87,2) Tomislav Kezarovski'yi hatırladıklarını söyledi. Böyle bir sonuç şaşırtıcı değildir, çünkü gazeteci Kezarovski'nin davası halkın dikkatini çekti, birçok sivil toplum örgütünün siyasi çalkantısını ve protestolarını tetikledi ve medyada ve gazetecilere politik baskı örneği olarak AK raporlarında yer aldı.

Makedonya Cumhuriyeti'nde hem genel düzeyde hem de gazetecilik mesleği düzeyinde bir sendikal örgütlenme krizi olduğu sonucuna varabiliriz. Bu gibi durumlarda, gazetecinin çalışması için mücadele kişisel bir seçim meselesidir. Sendikal aktivizm, hakların kullanılmasının, gazeteciler üzerindeki baskının azaltılmasının ve medya özgürlüğünün ön şartının bir garantisidir. Devlet bunun için hesap verebilmeli ve kamu sektörü dışındaki sendikal örgütlenmenin fiilen imkansız hale getirilmiş olduğunu de facto ağırlaştırdığını göstermelidir.

Bu araştırmanın sonuçları, ankete katılan gazetecilerin % 42,9'unun Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin sendika örgütlerinden korunmadığını, % 39,3'ünün yalnızca kısmen korunmadığını hissettiğini göstermektedir. Sendika ve meslek birliği bir mesleğin bütünlüğü ve toplumdaki güvenilirliği için son derece önemli bir faktördür. "Esanflar" entegrasyonunun seviyesi, yüksek iş etiği, daha fazla güvenilirlik ve bir mesleğin daha yüksek sosyal statüsü garantisidir (karşılaştırarak: Tabbib odası, Baro vb.). Bu araştırma, herhangi bir meslek birliğine üye olmayan gazetecilerin çok yüksek bir oranının olduğunu göstermiştir. Daha doğrusu, ülkedeki profesyonel gazeteci derneklerine üye olduklarını belirten gazetecilerden (%50,3) ve üye olmadıklarını belirtenler (% 49,7) dağılımı neredeyse eşittir.

Gazeteci dernek üyesi olmayan gazetecilerin yüksek yüzdesi, gazetecilerin bu derneklerin işlerini hiç yapmadıklarını ve mesleğin önemli sorunları, soruları, bilgileri ve fırsatları konusunda duyarlılık göstermedikleri neden olabilir. Gazetecilerden % 44.2 'si Makedonya Cumhuriyeti' deki profesyonel gazetecilik dernekleri tarafından yeterince hassaslaştırılmamışken, % 22.7 'si bu dernekler tarafından yeterince duyarlılık gösterdiğini belirtti.

Siyasi krizin de bu alanda yankıları oldu. Esnaf çekirdeği çöktü, profesyonel görevler politik olarak ve profesyonel ilişkilere tamamen aykırı olan paralel derneklerin kurulduğu diğer sosyal alanlarda oluşturuldu.

Gazetecilerin meslek derneklerine güvensizliği sorunu hala devam etmektedir. Gazetecilerin % 28,8'inin görüşü, Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin meslek birliklerinin siyasallaştırılmış olduğu, ancak kesin bir gösterge olarak alınabilecek şey, gazetecilerin çok yüksek bir yüzdesinin (% 58,3) bu konuda hiçbir tutumun bulunmadığıdır, gazetecilerin sadece sekizde biri (% 12,9) meslek örgütlerinin siyasallaştırılmadığını, profesyonel olduğunu düşünüyor.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu¹⁵, Uluslararası Basın Enstitüsü ve Uluslararası Yayıncılar Birliği gibi profesyonel kuruluşlar sayısız eylemde bulunup medya düzenleme ve şeffaflık gibi belirli konularda bilgi düzenleme veya yolsuzluk özgürlüğü açısından raporlar hazırlar. Bu konuda, basın özgürlüğü ve basın özgürlüğü konusunda uzmanlaşmış sivil toplum örgütleri, örneğin "Madde 19" sınırsız gazetecilere yönelik organizasyonu ve Amnesty International, International Council on Human Rights Policy gibi genel insan hakları olan sivil toplum örgütleri tarafından destekleniyorlar.

Uluslararası gazetecilik örgütleri (burslar, eğitimler...) tarafından sunulan mesleğin korunması ve tanıtılması için birçok fırsat olmasına rağmen, çoğu yerli gazeteci uluslararası birliğin üyesi değildir. Uluslararası bir gazeteci derneğe üye olup olmadıkları sorulduğunda, gazetecilerin çoğunluğu (% 87.7) olumsuz cevap verirken, gazetecilerin sekizde biri (% 12.3) uluslararası bir gazeteci derneği üyesi olduklarını söylemiştir.

GAZETECİLER HAKKINDA VATANDAŞLAR

Daha önce belirttiğimiz gibi, gazetecilik ve gazeteciler medya sisteminin en önemli bileşenlerinden biridir (açıklama: medya aynı zamanda filmler, reklamlar, müzik, eğlencedir). Siyasi iletişimin oluşumu alanında gazeteci, sosyal gruplar arasında iletişimi sağlayan bir aracıdır. Uzman algısına dayanarak, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı döneminde, bazı sosyo-politik durumların bir sonucu olarak: YSFC'nin çökmesi, kendi devletinin kurulması, bir sosyo-politik sistemden diğerine geçiş, ayrıca medyadaki gelişmeler ve herşeyden önce ulusal medyanın yaratılması ve aynı zamanda ulusalöteleşme sürecinin ardından, vatandaşların algıları üzerinde belirgin bir sosyo-politik işlevi olan, politika ve diğer sosyal süreçlerde (küreselleşme, ekonomi, kültür, ekoloji).güçlü etkiye sahip bir gazeteci karakterini dayattı. Gazetecilik çekirdeğinin uzmanlığı ve entelektüel kapasitesi daha sonra gazetecinin bu işlevine katkıda bulundu.

Makedonya Cumhuriyeti'nde, vatandaşların % 79,8'i (bu ankete katılanlar) gazetecilik çalışmasının vatandaşın politik katılımı ve demokrasinin işleyişi için gerekli olduğuna inanıyor ve sadece % 12,9'u öyle olmadığını düşünüyor. Gazetecilerin kontrol açısından çok kritik bir rolü olduğu, gazetecinin

15 ZNM Uluslararası Gazeteciler Federasyonu üyesidir.

araştırmasının sistemin usulsüzlüklerini (skandallar, yolsuzluk, kayırmacılık) açığa çıkarmasına katkıda bulunduğunu, katılımcıların % 80,3'ünün dikkate aldığını, sadece %12,8'inin gazetecilerin belirli usulsüzlükleri tespit etmediğini düşündüğünü belirtti.

Ancak, ankete katılanların yüksek oranı %60,4'ü gazetecilerin yazdıkları bilgi ve analizle oy verebileceklerini veya kimlerin oy kullanacağına ilişkin kararlarını etkileyemeyeceğini düşünüyor. Katılımcıların %36,2'si ise gazetecilerin seçimler konusundaki kararlarını etkileyebileceğini belirtti.

Bu bağlamda, vatandaşların %39,5'inin medyadan aldıkları bilgileri (diğer medya aracılığıyla, kişilerarası iletişim yoluyla, daha sonra bilgi yoluyla) kontrol etmeye meyilli olduğunu, vatandaşların % 28,5'inin bilgileri bazen denetlediklerini ve vatandaşların % 30,8'i bilgileri kontrol etmediklerini belirtmek ilginç olabilir.

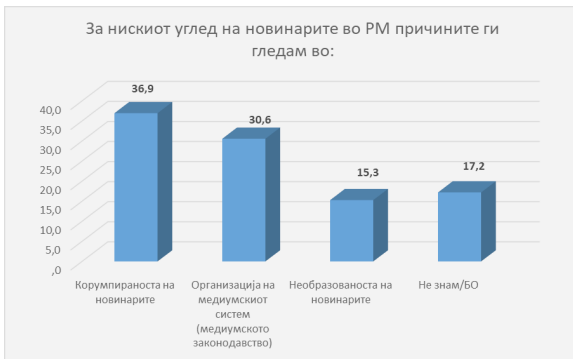
Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlığı veya daha kesin olarak, bu ankete katılanlar, gazetecilere ve çalışmalarına kısmen ya da düşük bir güven duyduklarını ifade etmişlerdir, çünkü gazetecilerin yozlaşmış olduklarını düşünüyorlar. Ankete katılanların büyük oranı % 52,4'ü, medyanın gazetecilere yönelik araçlarını kullanmaları için yolsuzluk ya da rüşvet, etki, tehdit gibi olayların var olduğuna inanıyor. Vatandaşların% 28'i yalnızca bazı gazetecilerin yozlaştığına inanıyor.

İlginç bir şekilde, gazetecilerin kendileri medyada ve gazeteciler arasında yolsuzluk olduğunu iddia ediyorlar. Gazetecilerin çoğunluğu (% 89,6) Makedonya Cumhuriyeti'nde yozlaşmış gazetecilere sahip olduklarına inanıyor.

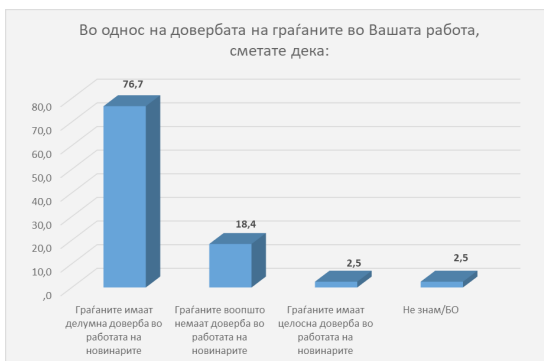

Görüşülen gazetecilerin %36,9'una göre, gazeteciler arasındaki yolsuzluk, ülkedeki gazetecilik mesleğinin itibarının düşük olmasının temel nedenidir. Yani, ankete katılan gazetecilerin %71,2'si gazetecilerin toplumda itibarının düşük olduğunu ve yalnızca %3,7'sinin sosyal itibarının yüksek olduğunu düşündüğünü düşünüyor.

Gazeteciliğın sosyal itibarının düşük olmasının ikinci önemli nedeni olarak, katılımcıların %30,6'sı ülkedeki medya sisteminin (medya mevzuatı) örgütlenmesi olduğunu belirtmektedir.

Ancak, gazeteciler arasında yolsuzluk seviyesinin yanı sıra gazetecilik mesleğinin itibarının düşük olmasına rağmen, görüşülen gazetecilerin %76,7'si vatandaşların işlerine kısmen güven duyduğuna inanırken, gazetecilerin % 18,4'ü vatandaşların çalışmalarına hiç güveni olmadığını düşünüyor.

Yolsuzluk, medya sisteminin organizasyonu (medya mevzuatı), bazı gazetecilerin eğitim eksikliği, bu mesleğin sosyal alandaki statüsünü ve değerini yansıtan şartlardır. Gazetecinin sosyal statüsü düşüktür. Gazetecilik mesleğinin olumsuz imajı baskındır. Mesleğe gerçekçi olmayan ve anlamsız olarak bakılıyor. Gazetecilik teorilerinde olduğu kadar ampirik araştırmalarda

da, bu basmakalıpların oluşmasında birçok insanın mesleğinin yanı sıra gazetecilikle de ilgilendiği gerçeğine katkıda bulunduğunu doğrulanmaktadır. Gazeteciliğin prestijini ilk yazarlardan biri Max Weber¹⁶ olmuştur.

GAZETECİLER KARALAMA, HAKARET, NEFRET SÖYLEMİ YAYIYORLAR MI?

Nefret söylemi ve unsurlarını içeren ifadeler medyaya yayılırsa gazetecilerin sorumluluğunu daha da artıran büyük olumsuz bir etkiye sahiptir.

Nefret söylemi, belirli bir grup için nefret ifade etmeyi içerir. Bireyin ait olduğu ırk, etnik, dini veya başka bir grup aracılığıyla kişiye hakaret etme ve rahatsız etmek için kullanılır. Bu tür konuşma, kınama, bir bireyi veya grubun inasnlıktan çıkarılması, öfkeyi, nefreti, şiddeti veya onların hor görmülmesini ifade eder. İlgili grubun üyelerine aşağılık mesajı verip kınıyor, küçük düşürüyor ve nefret doludur. Tüm ırkçı, yabancı düşmanlığı, homofobik ve diğer bir kimlik saldırısı ifadesi çekimi, nefret söylemi nosyonunu ile özetlenebilir.

Nefret söyleminin dolaylı olarak tanımlanması Tavsiye No. R (97) 20 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 tarihli "nefret söylemi" içermektedir. Medyadaki nefret dili şu şekilde yansıtılır: *ilk olarak, medya özelliklerinin dengesiz kullanımı*: a) belirli bilgilere verilen yer, alan ve derece, b) bilgiyi paketleme şekli; *ikinci, hoşgörüsüz dilin kullanım*: a) açıkça ve kolayca farkedilen sözlü b) metnin ciddi bir analizi olmadan stratejik söylemler (gazeteci ve gazetecilik dışı metinler). Gazetecilik metinlerinde nefret söylemi açısından analiz edilmesi gereken unsurlar / bölümler şunlardır: sosyal gerçeğin aktörlerinin isimlendirme biçimleri, alıntılanma biçimleri (doğrudan ve dolaylı alıntılar): durum, rütbe ve niyet.

Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin / medyanın nefret söyleminin yayıp yaymadığı sorusuna, vatandaşların yarısından fazlası %57,9,% 34'ü gazetecilerin/ medyanın nefret söyleminin yaymadığını söylemiştir(Grafik 16). Nefret söylemi sunan ifadelerle bakıldığında, ankete katılanların % 59,3'ü "kötü Arnavut" ve %56'sı "kirli çingene" olduğunu belirtti. Bununla birlikte, vatandaşların %48.3'ü "siyasetçinin yozlaşmış olduğu" ifadesini nefret söylemi olarak sınıflandırıyor, ancak doktriner ve yasal tanımına göre bu kesinlikle bir nefret söylemi değil, medyanın ve halkın meşru bir şüpheyi ifade ettiği bir yöntem olduğu ve seçilen yetkililerin çalışmalarını "büyüteç" altına kolyduğunu belirtmektedir.

Vatandaşların medya ve gazeteciler hakkındaki baskın görüşünün olumlu olmadığını, şu göstergelerden belirleniyor: "Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazetecilerin/ medyanın bazı politikacıların veya iş seçkinlerinin temsilcilerine iftira atıp atmadığı sorulduğunda, vatandaşların yarısı %50.4'ünün sadece

bazı gazetecilerin bunu yaptığını % 29,7'si tüm gazetecilerin yazıları hakaret içerdiğini düşünüyor. Vatandaşların sadece yüzde 13,7'si gazetecilerin hakaret etmediğini düşünmektedir.

Hakaret söz konusu olduğunda benzer yüzdelerle sahibiz. Yani, kümülatif olarak, yanıt verenlerin % 70,6'sı, medyanın siyasi, ulusal, etnik ve diğer gerekçelere dayalı hakaret kullandığını düşünmektedir. Ankete katılanların % 45,1'i yalnızca bazı gazeteciler, % 25,5'i bütün gazetecilerin hakaret ettiklerini düşünüyor. Ankete katılanların sadece % 24,8'i gazetecilerin veya medyanın hakaret etmediğini düşünüyor

Anket sonuçlarının analizi, vatandaşların % 82'sinin yerel medyanın kişinin onurunu tehdit ettiğini veya zarar gördüğü düşüncesinde olduklarını göstermektedir. Bunların% 37,2'si medyada *sıkça* düşünmekte ve% 44,8'i yalnızca *bazen* kişinin saygınlığını tehdit etmektedir.

Vatandaşların algısı gazetecilerin % 87,1'inin hakaret, hakaret veya nefret söylemine karşı hiçbir prosedür olmadığını bildirirken, gazetecilerin % 11,7'si bu işleme başladığı gerçeğiyle uyuşmuyor. Karalama, hakaret veya nefret söylemi konusunda herhangi bir prosedür başlatılmayan gazetecilerin yüksek yüzdesi bu olayların Makedon gazeteciliğinin tipik olmadığı veya düşük derecede bir yasal kültür olduğu yada adli kurumlardaki güvensizliğin anlamına gelir. Bunlar daha ileri araştırmalar için değerli olan iki hipotezdir.

Bu fenomenler bağlamında, gazetecilik hatalarının birçoğu, konuların cehaleti ve aynı şekilde yasal düzenlemelerden dolayı yapılabilir. Bu nedenle, gazetecilerden bu alandaki gazetecilik çalışmasını tanımlayan yasal düzenlemeye aşına olup olmadıkları sorulmuştur. Anket sonucunda elde edilen sonuçlar, ülkedeki gazetecilerin çalışmalarına ilişkin yasal düzenlemeleri bildiklerini düşündüğünü göstermektedir. Kümülatif olarak, görüşülen gazetecilerin % 90'ından fazlası gazetecilik çalışmasını tanımlayan mevzuatı tamamen veya kısmen bildiklerini bildirdi. Bununla birlikte, ankete katılanların % 55,8'inde görüş, iç hukukun araştırmacı gazetecilik ihtiyaçlarını karşılamadığı görüşündedir.

Sanıklar medya tarafından yargılanmadan adil yargılanma hakkına sahiptirler! (Crociani and others v. Italy, 1980 22 D.R., 147) Tutuklama kayıtlarını göstermek, şüphelinin kimliğini yayınlamak, mahkeme davalarını rapor etmek (bir mahkeme salonundan doğrudan kayıtlar) gerçekten sansasyoneldir ve görünürlüğü artırır. Bu aynı zamanda ülkenin suç, organize suç, yolsuzluk ve benzeri kanun dışı işlemlerle mücadelede etkinliğini gösteren oldukça değerli bir propaganda tekniğidir. Fakat bu raporlama şekli, cezalandırılabilir bir suçla suçlanan bir kişinin suçu nihai mahkeme kararı ile kesinleşinceye kadar suçsuz sayılacağı masumiyet karinesinin¹⁷ anayasal

17 Masumiyet karinesi duygusu pratik olarak aşağıdaki birkaç standardın sağlanmasında yansıtılmaktadır: işlem sırasındaki hakimler tarafsız ve bağımsız olmalı, önyargı ve önyargıdan yoksun olmalıdır; daha önce yasaya uygun olarak ve adil bir şekilde yargılanmadan mahkum edilmemişse, hiç kimse mahkemeler, devlet organları veya medya tarafından suçlu bulunamaz; hiç kimse masumiyetini

ilkesini ihlal eder. Masumiyet varsayımı anayasal bir kategoridir ve insan hakları ve özgürlükleri¹⁸. ile ilgili tüm temel uluslararası yasal işlemlerin bir parçasıdır.

Ülkemizde anayasa ilkesi olarak masumiyet varsayımı (Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. Maddesi), Ceza Muhakemesi Kanunu (Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 2. maddesi) kapsamında daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Makedonya Gazeteciler Cemiyeti (ZNM) Şeref Kurulu, "Örümcek ağı", "Canavar", vb. davalarıyla ilgili birçok medyanın haberlerine tepki göstermiştir. Şeref Kurulu "Örümcek ağı" hakkında rapor verirken, birçok medyanın, halk arasında tanınmamış şüpheli kişilerin kimliklerini yayımlayarak masumiyet varsayımı kurallarına uymadığını değerlendirmiştir. "Şeref Kurulu, bu tür bilgilerin Gazeteciler Kurallarında belirtilen etik ilkelere aykırı olduğunu vurgulamaktadır. Şüphelilerin raporlama kuralları, karakterlerinin ifşa edilmediğini ve televizyon resimlerini yayınlarken, karakterlerin (bulanıdırma ile) korunması gerektiğini öngörmektedir. "

Vatandaşlar bu konuda ne düşünüyor? Bu sorun hakkında (Makedonya Cumhuriyeti'ndeki gazeteciler / medya masumiyet karinesine saygı duymakta başarısız oluyorlar mı) %22,4'ü bilmediğini, %36,7'si gazetecilerin/ medyanın masumiyet karinesine saygı duymadığını, % 38,4'ü gazetecilerin masumiyet karinesine saygı duyduğunu bildirdi.

Batı Avrupa ülkelerinde medyada suç ve suç gösterme konusunda araştırma yaklaşık 80 yıl önce başlıyor, Makedonya Cumhuriyeti'nde ise bu tür bir araştırma neredeyse yapılmıyor¹⁹. Çalışmalar, halkın suç ve adalet bulgularının çoğunun medyadan kaynaklandığını gösteriyor. Bu nedenle, medyanın suç ve adalet tutumu üzerindeki etkilerini araştırmak zorunludur. (Davranış Kurallarının 8. Maddesi).

Çoğu durumda medya, prosedürün çok erken aşamasında şüphelilerin isimlerini bildiriyorlar, genellikle bir suç duyurusunda bulunulduktan sonra

ispatlayacak bir konuma yerleştirilmemelidir; Şüphe durumunda, gerçekler ve karar, davalının çıkarları doğrultusunda olmalıdır.

18 İnsan Hakları Evrensel Beyanı (Madde 11, paragraf 1); Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (Madde 14, Madde 2), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 8, paragraf 2); Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 6, paragraf 2).

Masumiyet varsayımı bir iddianame olduğu sürece hareket eder, bu da adli işlemlerin yasal olarak tamamlandığı anlamına gelir (Engel et al. v. The Netherlands; Phillips v. The United Kingdom; Barbera, Messegue and Jabardo v. Spain). Masumiyet karinesi Yeşil Kitabı'nı benimseyen Avrupa Birliği de masumiyet karinesi varsayımına özel önem vermektedir." (*Green Paper on the Presumption of Innocence* COM (2006)174).

19 Bu konuda ilgilennler için tavsiyelerimiz Стефановска, Весна (2015), „Медиумското прикажување на криминалитетот во дневните весници во Република Македонија“ и трудот на Кениг, Николина (2013) „Известување за семејното насилство во печатените медиуми: состојба и препораки“ во: Груевска-Дракулевски, Мисоски, Илиќ-Димоски, Медиумите и криминалитетот и делинквенцијата, Зборник на трудови од Меѓународната конференција „Медиумите и човековите права“, Правен факултет, Јустинијан Први, Скопје, 2015.

hemen rapor ediyorlar; bu, henüz hiçbir suçlamada bulunulmadığını ve henüz mahkeme prosedürü olmadığı anlamına geliyor.

Bu şekilde, (beraat durumunda bile), medyanın o kişi hakkında yayınladığı haberle daha sonra kendisine olumsuz bir şekilde yansıtmayı devam ettiği bilgisi vardır. Eski suçların fotoğraflarının eşliğinde, özellikle faileri gösterildiğinden, davaları yeniden güncelendirip okuyucunun takibi için dikkatini çekiyor. Mesaj, kişilere karşı hala cezai kovuşturmaların yapıldığı yönünde olup medyanın damgalanmalarını ve kınamalarını sürdürdüğü ve bu algıyı okuyucuya aktarmalarıdır (Stefanovska, 2015).

İki geleneksel hakkın ilişkisi ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi: masumiyet varsayımı ve genel olarak adil yargılanma ve ifade özgürlüğü hakkı, yargılama öncesi tanıtımın ceza yargılamasının adilliklerini olumsuz yönde etkileyebileceği görüşünü desteklemektedir. Bu anlamda, İtalya'ya karşı Crociani davasında, Komisyon, basın özgürlüğünün, devletin sanıklara basın tarafından yargılanmadan adil bir yargılanma yükümlülüğü getirmesi ile sınırlandırılabilirliği kanısındadır (Crociani ve diğerleri / İtalya , 1980 22 DR, 147), aynı görüş, Komisyon tarafından, Hodgson davasında (Woolf Productions ve NUJ / İngiltere, 1988, 10 EHRR, 503), adil bir yargılanma ve jüriyi etkilerden koruma ihtiyacının dikkate alınabileceğini söyleyerek ele alınmıştır. Basın özgürlüğünün kısıtlanmasını AİHK'nun 10. Maddesindeki kısıtlamalarını haklı gösterebilecek önemli bir sosyal ihtiyaç, bu kısıtlamalar orantılı olmalıdır.

KAYNAKÇA

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2015. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2014, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

Annual Progress Report on the Republic of Macedonia by the European Commission for 2013 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/brochures/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_2013.pdf

Analiza na pazarot na audio i audiovizuelni mediumski uslugi za 2015 godina, AVMU, 2016. http://www.avmu.mk/images/Analiza_na_pazarot_na_audio_i_audiovizuelni_mediumski_uslugi_za_2015_godina.pdf

Center for Change Management, <http://www.cup.org.mk/>

Deuze, Mark. *Global Journalism Education: A conceptual approach*, Routledge, Journalism Studies, Vol. 7, No 1, 2006.

Dona Kolar Panova “Mediumite i kulturniot identitet”, *Kulturen zivot*, (spisanie za kultura, umetnost I opstestveni prasanja), Üsküp, 2000.

Glantz & Langenbucher 1993, cited according to Štefan Rus Mol, Ana Jugoslava Zagorac Keršer, *Novinarstvo*, Clio, 2005.

Gruevska-Drakulevski, Misoški, Ilic-Dimoski, *Media and Criminology and Delinquency*, Proceedings of the International Conference “Media and Human Rights”, Faculty of Law, Justinianus Primus, Üsküp, 2015.

Institute for Human Rights, https://www.ihr.org.mk/uploads/Profesionalnost%20vo%20mediumite_MK_WEB%20.pdf

König, Nikolina “Reporting on Domestic Violence in the Printed Media: The State and Recommendations”, 2013.

Pippa Norris, *Comparing Political Communication Theories, Cases and Challenges*, Frank Esser, Barbara Pfetsch (eds), Cambridge University Press, translated by Akademski pecat, Üsküp, 2009.

Stefanovska, Vesna, “The Media Display of Crime in the Daily Newspapers in the Republic of Macedonia”, 2015.

Survey of Macedonian Public Opinion, Center for Insights in Survey Research, Nisan 19-25, 2016, http://www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/iri_macedonia_survey_april_2016_0.pdf

The Media in South-East Europe, Comparative Media Law and Policy Study, Friedrich Ebert Foundation, Berlin – Regional Project Dialogue South-East Europe, Institute of European Media Law e.V. (EMR), Saarbrücken/Brussels, with the assistance of national experts from the countries concerned: s. 83/<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/08097.pdf>